

Ako nezažiť násilie vo vzťahu?

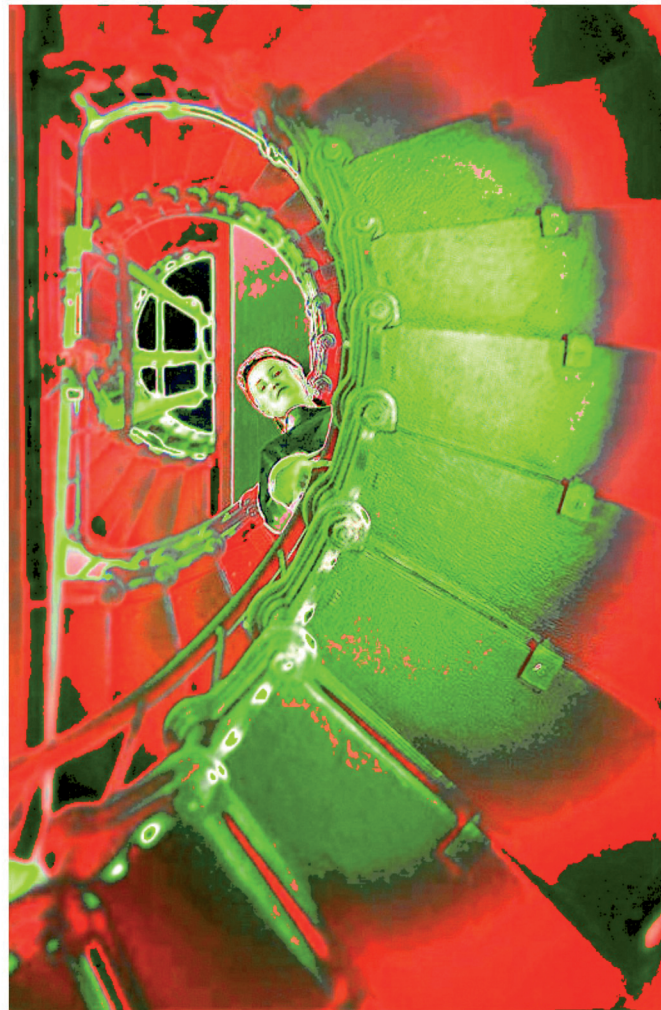
*Metodická príručka pre stredné školy
k diskusii na nie príliš ľahkú tému*

Vydalo: Záujmové združenie žien MYMAMY Prešov, 2011
Zostavovateľka: Mgr. Apolónia Sejková

"Priestor pre vašu príležitosť!"

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu
v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia."

Ako nezažiť násilie vo vzťahu?

*Metodická príručka pre stredné školy
k diskusii na nie príliš ľahkú tému*

Vydalo: Záujmové združenie žien MYMAMY Prešov, 2011
Zostavovateľka: Mgr. Apolónia Sejková

"Priestor pre vašu príležitosť!"

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu
v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia."

OBSAH

Kapitola 1. ÚVOD – PREČO VZNIKLA TÁTO METODIKA	4
1.1 Rodovo podmienené násilie v školách: vychovacie kurikulum a rodovo podmienené násilie	4
1.2 Činnosť ZZŽ MyMamy	5
Kapitola 2. TEORETICKÝ ÚVOD – RODOVO PODMIENENÉ NÁSILIE	6
Pochopenie násilia páchaného na ženách, čo je násilie páchané na ženách?	
2.1 Formy násilia. Cyklus násilia	6
2.2 Prečo je násilie páchané na ženách také rozšírené?	14
2.3 Následky násilia páchaného na ženách	15
Kapitola 3. PRÁVNÝ ASPEKT NÁSILIA PÁCHANÉHO NA ŽENÁCH	17
3.1 Kontext násilia a ľudské práva	17
3.2 Legislatívne možnosti pomoci	20
Kapitola 4. ÚLOHY/ TÉMY NA DISKUSIU	26
4.1 Mýty a pravdy o násilí páchanom na ženách	26
4.2 Prečo ženy ostávajú v násilnom vzťahu?	35
4.3 Prečo sa ženy vracajú do násilného vzťahu?	39
4.4 Varovné signály	40
4.5 Aktivita / Piesne o násilí	42

Kapitola 1. ÚVOD – PREČO VZNIKLA TÁTO METODIKA?

- 1.1 Rodovo podmienené násilie v školách:
vyučovacie kurikulum a rodovo podmienené násilie
- 1.2 Činnosť ZZZ MyMamy

1.1 Rodovo podmienené násilie v školách: vyučovacie kurikulum a rodovo podmienené násilie

Publikácia, ktorá sa Vám dostáva do rúk vznikla ako výsledok skúseností našej organizácie s preventívnymi aktivitami, ktoré sme doteraz realizovali na stredných školách v Prešovskom kraji. Počas stretnutí s mladými ľuďmi a ich pedagógmi sme pri diskusiách na tému násilia v intímnych vzťahoch narazili na absenciu vhodných materiálov, ktoré by mohli pomôcť pri otváraaní takej ťažkej témy, ktorá by však nemala ostať za hranicami záujmu vzdelávacích inštitúcií pracujúcimi s mládežou vo veku typickom pre nadväzovanie intímnych vzťahov a utváranie základov partnerského života. Nedostatočné zastúpenie tém týkajúcich sa partnerských vzťahov, otázok rodovej rovnosti a rodovo podmieneného násilia v kurikulumách neposkytuje dostatočný priestor na explicitné vyjadrenie názorov odsudzujúcich akúkoľvek formu násilia aj v intímnej oblasti našich životov. Vyjadrenie odmietnutia násilia v párových vzťahoch a porozumenia tohto druhu násilia vo forme tejto stručnej metodickéj pomôcky k diskusii chce byť naším príspevkom k rozpoznávaniu a eliminácii tohto javu.

Odporúčanie pre facilitátorov/facilitátorky diskusií:

Uvedomujeme si, že téma násilia je náročná a môže vyvolať u účastníkov diskusie rôzne pocity. Ak sa niekto necíti v tejto diskusii dobre, je dôležité ponechať mu možnosť vzdialiť sa z miestnosti alebo o tom, v prípade potreby, otvorene hovoriť s facilitátorkou/facilitátorom diskusie. Je dôležité nechať na vlastnom rozhodnutí účastníkov či a ako sa zapoja do diskusie a ďalších aktivít, tak aby sa cítili dobre a bezpečne.

1.2 Činnosť ZZŽ MyMamy

Hlavným cieľom našej činnosti je prispievať k zvýšeniu efektívnosti pomoci ženám a deťom, ktoré zažívajú násilie, prispieť k zvýšeniu informovanosti verejnosti o tejto téme, odtabuizovanie témy a k zvýšeniu účinnosti prevencie v oblasti násilia v párových vzťahoch, keďže veríme, že je základným ľudským právom každého jedinca žiť v párovom vzťahu život bez násilia a strachu. ZZŽ MyMamy poskytuje ambulantnou formou špecializované sociálne poradenstvo ženám, ktoré zažívajú násilie v párových vzťahoch a ubytovanie v zariadení núdzového bývania s utajenou adresou. Všetky ambulantné služby sú poskytované bezplatne, v prípade právneho poradenstva to závisí od momentálnych finančných možností organizácie. Ubytovanie v zariadení núdzového bývania je spoplatňované podľa aktuálneho cenníka.

V prípade záujmu o ďalšie informácie, prípadne realizáciu diskusie na Vašej škole nás kontaktujte:

Záujmové združenie žien MYMAMY

www.mymamy.sk

+421 (0) 51 77 122 33

krizovecentrumpresov@gmail.com

Kapitola 2. POCHOPENIE NÁSILIA PÁCHANÉHO NA ŽENÁCH, ČO JE NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH?

- 2.1 Čo je násilie páchané na ženách, formy násilia, cyklus násilia
- 2.2 Prečo je násilie páchané na ženách také rozšírené?
- 2.3 Následky násilia páchaného na ženách

2.1 Čo je násilie páchané na ženách, formy násilia, cyklus násilia

Násilie páchané na ženách je fyzické, sexuálne, psychologické, alebo finančné násilie, vyskytuje sa v blízkom, alebo rodinne založenom vzťahu a vytvára typ nátlakového, kontrolného správania. Patria tu nútené sobáše a takzvané „zločiny z cti“. Môže zahŕňať a často aj zahŕňa zneužívajúce správanie, ktoré ale nie je násilné. Štatistiky a prieskumy zločinu ukazujú, že násilie páchané na ženách je rodovo špecifické a môže ho zažiť každá žena bez ohľadu na rasu, národnostnú, alebo náboženskú príslušnosť, triedu, hendikep, alebo životný štýl. Je to násilie, ktoré sa opakuje, ohrozuje život a môže zničiť životy žien a detí. (Women´s Aid Federation of England, 2006).

Často sa v tejto súvislosti používa termín „domáce násilie“, pretože sa odohráva „doma“, v tomto kontexte je tento termín nepresný, pretože domáce násilie môže smerovať k rôznym členom a členkám rodiny a nie všetky jeho formy sú rodovo podmienené. Nemusí sa odohrávať medzi stenami, kde žena býva (hoci najčastejšie je to práve tam), ale agresorom je muž, ktorého pozná a s ktorým je v úzkom vzťahu. Zvyčajne to je jej partner - manžel, priateľ, s ktorým zdieľa, alebo nezdieľa jednu domácnosť.

Existuje množstvo rôznych definícií tohto druhu násilia, mnohé z nich používajú termín „zneužívanie“ namiesto „násilie“. V blízkom vzťahu slovo „zneužívanie“ často lepšie vystihuje správanie s prvkami sily a kontroly, kedy nejde len o fyzické ubližovanie. Ženy, na ktorých je páchané násilie tvrdia, že „zneužívanie“ výstižnejšie zachytáva ich osobnú skúsenosť a navyše slovo „násilie“ môže odradiť niekoho od vyhľadania pomoci, keďže daná osoba je zneužívaná inak než fyzicky. Na druhej strane, termín „násilie“ je považovaný za najvhodnejší, pretože vystihuje „poškodenie“ intímneho a dôverného vzťahu a tak je použitie sily a kontroly v akejkoľvek forme druhom násilia. V našej praxi využívame termín „násilie páchané na ženách“, keďže najlepšie vystihuje aj fakt, proti komu je páchané a je v ňom obsiahnutá komplexná forma sily a kontroly vo vzťahu. Rôzne organizácie používajú definície tak, aby im pomohli objasniť ich názory a ciele, pre našu organizáciu je najbližšie ľudsko-právne chápanie tejto problematiky a preto sa snažíme aj v oblasti pojmov čo najlepšie vyjadriť túto skutočnosť.

FORMY NÁSILIA

Násilie je často fyzické, ale existujú viaceré formy násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, ktoré nie sú viditeľné tak ako modriny, rezné rany, alebo zlomené kosti. Tou skrytou časťou je šikanovanie, pretrvávajúce hrozby, znevažovanie, obviňovanie, strach a neistota. Násilie môže byť fyzické, ale aj sexuálne, psychické/emocionálne a ekonomické. Prieskumy aj prax ukazujú, že toto násilie je sprevádzané kombináciou rôznych prejavov.

Fyzické násilie zahŕňa fackovanie, kopanie, sácanie, bitie, hryzenie, ťahanie za vlasy, krútenie rúk, trasenie, škrtenie, štipanie, topenie, pálenie..., časom sa stupňuje, stáva sa čoraz častejším a brutálnejším. Následkami fyzického násilia sú ťažké ujmy na zdraví a zdravotné problémy, ktoré si vyžadujú lekárske ošetrovanie alebo hospitalizáciu.

Za **sexuálne násilie** sa považuje znásilnenie, používanie rôznych praktík a objektov počas styku proti vôli obeť, nútenie sledovať, alebo zapájať sa do pornografie, vynútený styk, nútenie k iným sexuálnym aktivitám... K stratégii uplatňovania kontroly patria aj prostriedky, ktoré sa na prvý pohľad nepovažujú za súčasť násilia: ubezpečovanie o láske po týraní, udobrovanie prostredníctvom sexu, apely na morálne svedomie žien a ich materinský cit.

Psychické a/alebo emocionálne zneužívanie je často zákernejšou formou násilia. Patrí tu ponižovanie pred inými ľuďmi; výčitky žene o tom, že je neužitočná, hlúpa, alebo škaredá; výčitky, že je neschopná matka/žena v domácnosti; hrozby voči žene alebo jej deťom, držanie v izolácii od priateľov a rodiny. Prejavuje sa výbuchmi zlosti,

zosmiešňovaním na verejnosti, kritizovaním, odmietaním komunikovať, ničenie hodnotných osobných vecí, prenasledovaním, osočovaním, výrokmi, že sa žena zbláznila, je psychicky chorá..., zvaľovanie viny, žiarlivosť, vydieranie, zastrašovanie, kontrola telefónu, izolácia, zamykanie, obmedzovanie pohybu, budenie, nútenie ku komunikácii v noci, vyžadovanie triviálnych úkonov, kupovanie detí, týranie zvierat, nočné telefonáty, vyhrážanie sa zabitím, vyhrážanie sa samovraždou.

Sociálne násilie sa prejavuje ako izolovanie žien, zamedzenie styku s rodinou, s priateľmi a s okolitým svetom (uzamknutie v byte, zablokovanie telefónu, zákaz používať auto). Snaha o absolútnu kontrolu konania a správania žien. Stratégia, ktorú muži často používajú na manipulovanie a kontrolu obetí s cieľom ich izolovania.

Ekonomické/finančné násilie môže byť veľmi silnou formou kontroly. Ide o odopieranie peňazí na jedlo, oblečenie, dokonca na nájom pre ženu a jej deti, krádež jej peňazí. Muži zneužívajú moc pri disponovaní s finančnými prostriedkami. Nechávajú ženy prosiť o každú korunu, nútia ich podpisovať pôžičky, majú kontrolu nad príjmami a majetkom rodiny. Muži neprispievajú alebo prispievajú len minimálne na výdavky spojené so životím rodiny, bránia ženám vykonávať zamestnanie. Ženy musia predložiť doklady za nákupy, každú položku odôvodniť. Cieľom takéhoto konania je vytvorenie závislosti od muža, mať ekonomickú prevahu nad ženami.

Všetky formy násilia - psychické, ekonomické, emocionálne, sociálne a fyzické - vychádzajú z túžby zneužívateľa po sile a kontrole. Hoci je každá situácia špecifická, existujú faktory, ktoré prepájajú život v násilnom vzťahu. Uvedenie si týchto faktorov je dôležitý krok k prevencii, k zvýšeniu bezpečia a zastaveniu násilia.

CYKLUS NÁSILIA

Násilie páchané na ženách sa nevyskytuje náhodne, má svoje zákonitosti. Násilie v intímnych vzťahoch nie je jednorazovou udalosťou, opakuje sa, trvá dlhý čas a pomaly sa stupňuje. Násilie začína najprv „útokmi proti ľudskej dôstojnosti, pokračuje útokmi proti zdraviu a vrcholí útokmi proti životu“. Cyklickosť násilia spočíva v tom, že násilné príhody sa dookola opakujú a časom sa ich krutosť stupňuje a vytvára tak akýsi začarovaný „kruh násilia“, ktorý prechádza určitými fázami.

Cyklus násilia tvoria štyri fázy:

1. Fáza budovania napätia

Zneužívateľ navodzuje drobnými incidentmi verbálneho, emocionálneho či fyzického zneužívania atmosféru strachu. Zvyšuje sa intenzita a frekvencia týchto prejavov. Zneužívateľ vyhľadáva zámienky, prejavuje sa viac agresívne, žiarlivo. Tvrdí, že oprávnene posudzuje vhodnosť a nevhodnosť ženinho správania. Fáza budovania napätia je považovaná za „ticho pred búrkou“, kedy narastá pocit napätia v rodine. Žena tuší, že sa niečo stane a je neustále v strehu. Táto fáza môže trvať niekoľko minút až niekoľko mesiacov. Počas fázy budovania napätia sa žena cíti byť vinná, keď muž „exploduje“. Muž si je vedomý svojho negatívneho správania a to v ňom vytvára strach, že od neho žena odíde, stáva sa viac agresívnym, žiarlivým a vlastníckym v nádeji, že ženu násilie/brutalita udrží. Často ženy

uvádzajú, že čakanie na útok býva horšie ako samotný útok, pretože nevedia čo bude nasledovať. Zabrániť ataku však nemôžu, nech by sa akokoľvek snažili. Zažívajúce násilie nie je vinou ženy.

2. Fáza výbuchu

Štádium je charakterizované nekontrolovaným uvoľnením napätia, ktoré sa navršilo počas prvého štádia. Jeho typickým prejavom je útok. Spúšťačom nie je správanie ženy, ale extrémna udalosť, vnútorné rozpoloženie zneužívateľa. Odlišnosť od prvého štádia spočíva v jeho deštruktívnosti, v tejto fáze ide o samotný akt násillia (fyzické napadnutie, sexuálne zneužitie,...). Výbuch môže byť mierny alebo silný, môže trvať niekoľko minút alebo dní. Je to obdobie, kedy sa od zneužívateľa najľahšie odchádza.

3. Fáza medových týždňov

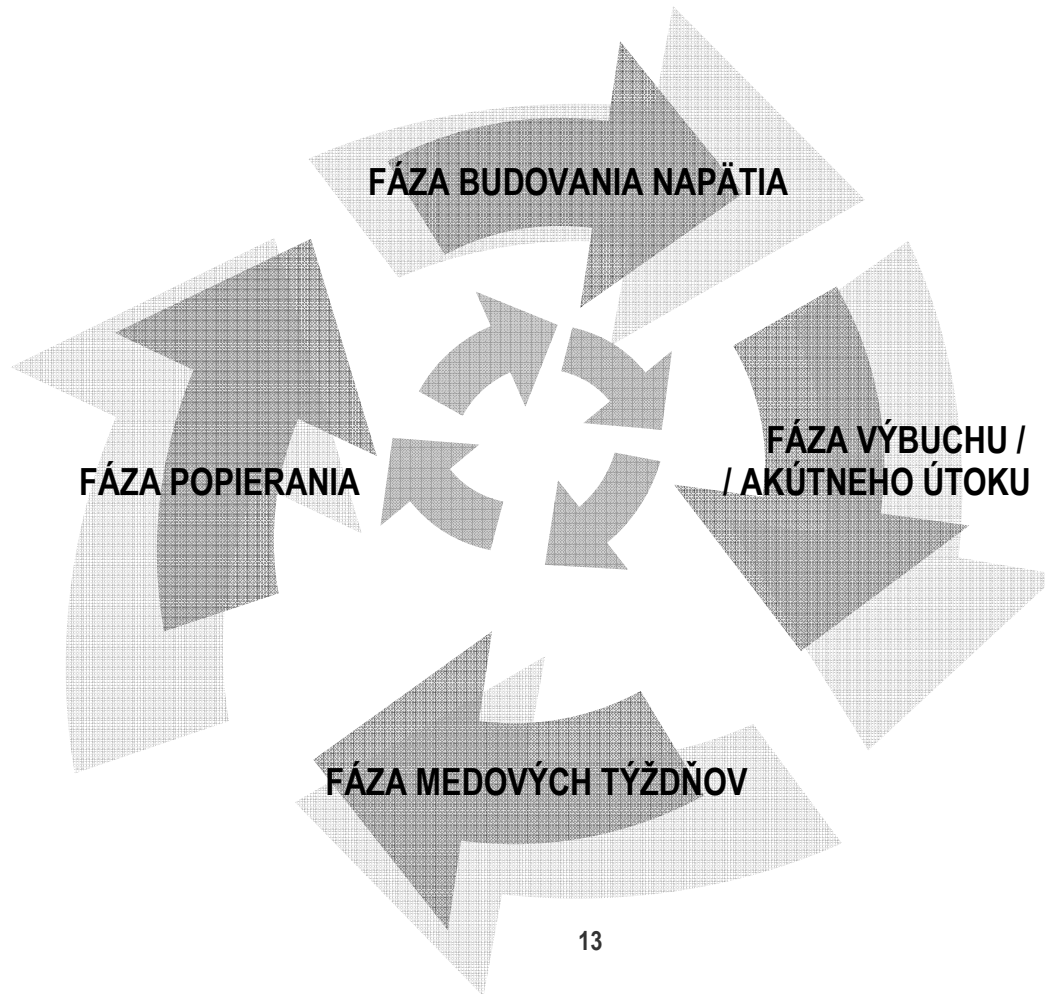
Fáza medových týždňov je najpokojnejšou fázou cyklu, v ktorej je možné trochu si oddýchnuť a zotaviť sa. V tejto fáze je vo vzťahu prítomné najmenšie napätie, hrozí najmenšie násillie zo strany partnera. Je charakterizovaná milujúcim správaním zneužívateľa - správa sa kajúcne, ospravedlňuje sa, sľubuje, kupuje kytice, rodinné výlety, pomáha v domácnosti Muž sa snaží ženu dezorientovať, tým potláča jej snahy zo vzťahu odísť. Žena v ňom opäť vidí muža, do ktorého sa zamilovala, snaží sa sústrediť na „dobré stránky“ muža, nahovára si, že to nie je až také zlé. Aj okolie má sklon posudzovať zneužívateľa na základe dobrých stránok, ktoré ukazuje vonkajšiemu svetu a často mu poskytuje službu tým, že odhovára ženu od odchodu zo vzťahu. Túto fázu je potrebné považovať za súčasť

stratégie, ktorou chce zneužívateľ ženu opäť ovládnuť, upevňuje jej závislosť a svoju moc. Ak chcela žena po útoku odísť, v tejto fáze sa obyčajne k zneužívateľovi vracia.

4. Fáza popretia

Medzistupňom medzi fázou medových týždňov a fázou budovania napätia je fáza popretia, kedy muži i ženy podceňujú vzniknutý stav. V prvom rade sa to dotýka mužov, ktorí popierajú, že majú nejaký problém. Ženy buď predstierajú, že sa vôbec nič nestalo alebo minimalizujú dôsledky a tvrdia, že sa to už určite nikdy nestane. Často sa násilník ospravedlňuje tým, že jeho despotické správanie jednoducho len dokazuje, ako zúfalo vás potrebuje a miluje alebo sa obhajuje tým, že jeho osud je len vo vašich rukách a že len vy máte moc skončiť násilie, a to tak, že mu ponúknete ešte väčšie dôkazy lásky.

Takýto cyklus môže zo začiatku trvať viac než rok. No postupom času sa môže skrátiť natoľko, že sa opakuje každý týždeň. Postupne sa fáza medových týždňov úplne vytratí a zostane len cyklus napätia, výbuchu a popretia.

2.2 Prečo je násilie páchané na ženách také rozšírené?

Tak ako v mnohých iných spoločnostiach aj na Slovensku ženy získali podobné práva a slobody ako muži len nedávno. Kedysi potrestanie ženy nebolo považované len za právo a privilégium manžela, bola to dokonca jeho povinnosť. Vo Veľkej Británii mnoho ľudí používa v bežnej reči výraz „právo palca“ nevedomujúc si, že pôvod tohto výrazu pochádza z legálneho práva platného do konca devätnásteho storočia, ktoré oprávňovalo muža zbiť svoju manželku palicou, nie hrubšou ako jeho palec. Už od rímskych čias existuje princíp posilnenia zákona, podľa ktorého by predstavitelia práva nemali zasahovať do domácich záležitostí. Aj dnes sa ľudia zdráhajú urobiť čokoľvek proti násiliu páchanému na ženách v párových vzťahoch, a tak je to často práve žena, čo žije s pocitom viny a hanby. Toto násilie existuje už od dávnych čias a je zakorenené hlboko v názore spoločnosti na vzťah medzi mužom a ženou.

Stretneme sa aj s rozšíreným názorom, že mužské násilníctvo je vrodené, je súčasťou mužskej povahy. Veľmi často je tento názor sprevádzaný myšlienkou, že niektoré ženy sú prirodzene priťahované ku násilníckym partnerom, teda sú čiastočne zodpovedné za násilie. Nikto prirodzene nechce byť šikanovaný alebo zneužívaný, a je jednoducho nesprávne viniť ľudí za to, že sa na nich pácha násilie. Tieto formy uvažovania ešte viac zhoršujú situáciu žien a detí, ktoré sú ohrozované násilím. Fakt, že násilie v párových vzťahoch je najčastejšie páchané na ženách súvisí však s globálnym fenoménom - rodovou nerovnosťou, čo môžeme považovať za hlboko zakorenené porušovanie ľudských práv.

2.3 Následky násillia páchaného na ženách

Fyzickými dôsledkami domáceho násillia môže byť smrť, trvalé zranenia po bodnutí, prehodení cez sklené dvere, ohluchnutie po dlhotrvajúcich úderoch do hlavy. Aj keď sa nevyskytnú trvalé zranenia, môžu byť veľmi vážne - bolestivé modriny a trzné rany, spálené hrdlo po pokusoch o uškrtienie, plešiny ako dôsledok po vytrhávaní vlasov, zranené oči a rezné rany.

Ďalšie následky sa nemusia zjaviť okamžite, ale sú rovnako zničujúce. Násillie môže zničiť sebavedomie ženy, spôsobuje depresie, agorafóbiu, alebo neschopnosť sústrediť sa, ničí domáci život ženy, keďže pre ňu neexistuje miesto na relax a bezpečie bez utláčania alebo kontroly a hrozba násillia je stále prítomná. Násillie v párovom vzťahu poškodzuje sebavnímanie. Žena sa vo svojom vlastnom dome necíti bezpečne. Môže mať strach z toho, že urobila niečo, kvôli čomu si takéto zaobchádzanie zaslúži. Môže byť nervózna zo všetkého, čo vykonáva.

Ak má žena deti, pokúša sa ochrániť ich potreby a bezpečnosť, tak isto ako aj svoje vlastné a je pravdepodobné, že si je vedomá ničivých dôsledkov násillia. Deti sú často svedkami násillia páchaného na ich matke, čo spôsobuje emocionálne poruchy. Muž niekedy zneužíva deti tak, že matke hrozí ich unesením alebo ublížením, alebo je k deťom násillný.

Výsledkom je žena, ktorá sa zúfalo snaží zmeniť svoju situáciu a situáciu svojich detí. Avšak jej sebavnímanie sa mení kvôli zneužívaniu, cíti sa vinná a pochybuje o sebe, nie je schopná dostatočne ovládať svoj vlastný život. Ak poskytujeme služby ženám zažívajúcim násillie, je dôležité rozumieť dlhotrvajúcim dôsledkom na schopnosť ženy vidieť jasne svoje voľby a efektívne ich prezentovať.

NÁSLEDKY DLHOTRVAJÚCEHO ZNEUŽÍVANIA:

- Degradácia
- Strach
- Pocit zodpovednosti alebo sebaobviňovanie za páchané násilie
- Pocit premeny na obyčajný objekt - najmä ak ide o sexuálne zneužívanie
- Pocit ochudobnenia
- Prekrúcanie reality (napr. zjemňovanie násilia)

ŽENA STRÁCA:

- Sebaúctu
- Identitu
- Schopnosť zaoberať sa každodennými povinnosťami
- Schopnosť rozhodovať sa
- Nádej v budúcnosť
- Spôsobilosť byť rodičom alebo vieru v rodičovstvo

Kapitola 3. PRÁVNÝ ASPEKT NÁSILIA PÁCHANÉHO NA ŽENÁCH

3.1 Kontext násilia

3.2 Legislatívne možnosti pomoci

3.1 Kontext násilia a ľudské práva

*Ľudské práva si nepotrebuje zaslúžiť. Ľudské práva sú nám dané našou ľudskosťou.
(podľa Ann Jones, Na budúce bude mŕtva, Pro Familia, Aspekt, Bratislava 2003)*

„Násilie páchané na ženách je pravdepodobne najhanebnejším porušovaním ľudských práv a pravdepodobne je aj najpretrvávajúcejšie. Nepozná žiadne geografické, kultúrne alebo majetkové hranice. Keďže stále pretrváva, nemôžeme hovoriť o progrese smerom k rovnosti, rozvoju a mieru“. (generálny tajomník OSN, Kofi Annan)

Podľa Deklarácie OSN o odstránení násilia páchaného na ženách sa za takéto násilie považuje „akýkoľvek čin násilia, založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je, alebo ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom

bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek upierania slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote“. Všeobecné odporúčanie č. 19 k Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien rodovú podmienenosť násilia páchaného na ženách vysvetľuje takto: rodovo podmienené násilie je „násilie, ktoré je namierené proti žene kvôli tomu, že je žena, alebo ktoré postihuje ženy nepomerne viac“. Násilie páchané na ženách má rôzne formy – násilie páchané na ženách v párových vzťahoch, obchodovanie so ženami, znásilnenie, sexuálne zneužívanie a sexuálne obťažovanie, nútená prostitúcia, mrzačenie ženských pohlavných orgánov, atď.

Každá žena a každé dieťa má právo na život bez násilia. Toto právo im zaručuje viacero medzinárodných dokumentov OSN (Organizácia spojených národov) a Európskej únie. Podpísaním medzinárodných dokumentov sa vláda SR zaviazala uskutočniť kroky smerujúce k prevencii a eliminácii násilia páchaného na ženách, teda aj násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch. Je zodpovednosťou štátu a celej spoločnosti, aby zaručila ženám a deťom bezpečný a pokojný život bez násilia.

Ak ženy a deti zažívajú násilie v akejkoľvek podobe, sú porušované ich ľudské práva. Ženy majú právo na to, aby v rovnakej miere využívali a boli ochraňované všetkými ľudskými právami a základnými slobodami v politickej, ekonomickej, sociálnej, kultúrnej, občianskej a každej inej oblasti. Ženy majú právo na uplatňovanie svojich ľudských práv a ich ochranu. Ženy majú právo na život, rovnosť, slobodu a ochranu svojej osoby a rovnakú ochranu podľa zákona. Každá žena má právo nebyť nijakým spôsobom diskriminovaná, nebyť podrobená mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu správaniu a trestu (Deklarácia OSN o odstránení násilia páchaného na ženách, čl. 3, OSN,1993).

Právo každého na život je chránené zákonom, každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť (Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Hlava I, články 2 a 3, EÚ, 1950).

Posledná štúdia Rady Európy hovorí o tom, že ženy a deti, ktoré zažili násilie, majú právo na rešpekt, úctu, bezpečie a ochranu. Ďalej majú právo na kvalifikovanú podporu, prešetrenie trestného činu a prevenciu ďalšieho násillia.

Tieto práva vychádzajú z ľudsko-právnych princípov a záväzkov, ktoré sú uvedené v nasledujúcich dokumentoch:

Všeobecná deklarácia ľudských práv

Deklarácia OSN o odstránení násillia páchaného na ženách

Pekingská akčná platforma

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach

Dohovor o právach dieťaťa

Dohovor OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW)

Všeobecné odporúčanie č.19 k CEDAW

Európsky dohovor o ľudských právach a základných slobodách

Odporúčania Rady Európy Rec 2002(5)

Európska sociálna charta

Revidovaná európska sociálna charta

Dohovor Rady Európy o ochrane osôb s ohľadom na automatické spracovanie osobných údajov

Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu

3.2 Legislatívne možnosti pomoci

Trestno-právne súvislosti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch

SKUTKY POVAŽOVANÉ ZA NÁSILIE NA ŽENÁCH

Skutky považované za násilie na ženách (týranie blízkej a zverenej osoby) vymedzuje Trestný zákon SR § 208 - definuje týranie blízkej osoby alebo osoby zverenej do starostlivosti alebo výchovy ako spôsobovanie fyzického alebo psychického utrpenia.

K častým formám násilia páchaného na ženách patrí aj znásilnenie, sexuálne násilie či sexuálne zneužívanie, ktoré sú definované v paragrafoch § 199 Trestného zákona - *znásilnenie*, § 200 - *sexuálne násilie* a § 201 Trestného zákona - *sexuálne zneužívanie*.

K častej forme násilia páchaného na ženách patrí aj ublíženie na zdraví v zmysle ust. § 155 Trestného zákona, pod ktorým sa rozumie úmyselné spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví. Je potrebné si uvedomiť, že aj neplatenie výživného je trestným činom. Trestný zákon v zmysle ust. § 207 *zanedbanie povinnej výživy* potrestá páchatela, ak tento najmenej tri mesiace v období dvoch rokov neplní čo aj z nedbanlivosti zákonnú povinnosť vyživovať alebo zaopatrovať iného.

Občiansko-právne súvislosti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch

Otázky, ktoré sa týkajú starostlivosti o deti, výšky výživného, stretávania sa detí s druhým rodičom a zákazu styku upravuje Zákon o rodine (č.36/2005 Z.z.). Na súd je možné podať viacero návrhov ohľadom maloletých detí v čase, keď matka žije s otcom detí v jednej domácnosti, alebo po tom, čo už spolu v spoločnej domácnosti nežijú.

O tom, kto sa bude starať o deti, o výške výživného ako aj o stretnutiach je možné sa dohodnúť s otcom dieťaťa aj bez súdu a to formou „Dohody rodičov“, ktorú však súd musí schváliť (§ 24 ods. 2, ods. 3).

Predbežné opatrenie

Predbežným opatrením je možné uložiť akékoľvek plnenie, zdržanie sa úkonov alebo povinnosť niečo strpieť za zákonom upravených podmienok. Súd musí veľmi starostlivo zvážiť obsah, aby sa zbytočne alebo nevhodne nezasahovalo do práv a právom chránených záujmov účastníka, proti ktorému predbežné opatrenie smeruje. Rovnako tak musia byť chránené aj práva tretích osôb.

Predbežným opatrením je možné dočasne upraviť pomery, aby účastník plnil v nasledovných otázkach:

1. platil výživné v nevyhnutnej miere,
2. odovzdal dieťa do starostlivosti druhého z rodičov alebo do starostlivosti toho, koho určí súd,
3. poskytol aspoň časť pracovnej odmeny, ak ide o trvanie pracovného pomeru a navrhovateľ zo závažných dôvodov nepracuje,

4. zložil peňažnú sumu alebo vec do úschovy na súde,
5. nenakladal s určitými vecami alebo právami,
6. niečo vykonal, niečoho sa zdržal alebo niečo znášal,
7. nevstupoval dočasne do domu alebo do bytu, v ktorom býva osoba vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násillia,
8. sa zdržal konania, ktorým porušuje alebo ohrozuje právo duševného vlastníctva.

Súd tiež môže obmedziť výkon rodičovských práv, ak rodičia:

1. žijú trvalo neusporiadaným spôsobom života,
2. svoje povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností nevykonávajú vôbec,
3. nezabezpečujú výchovu maloletého dieťaťa.

Návrh na úpravu rodičovských práv a povinností do času rozvodu

V rámci tohto konania súd rozhodne, ktorému z rodičov zverí do starostlivosti deti, ďalej určí výšku výživného a termíny stretnutí detí s druhým rodičom. V prípade, že už tieto otázky boli riešené formou predbežného opatrenia, súd v rozhodnutí o nariadení predbežného opatrenia môže zaviazat tú úspešnú zo strán sporu povinnosťou podať tento návrh. Súd však v otázkach maloletých detí môže začať konanie aj sám, bez toho, aby jeden z rodičov podal návrh. V návrhu sa obvykle uvádza, či sú rodičia detí manželia, popis násilného správania zo strany zneužívateľa,

podiel starostlivosti o deti a domácnosť, o spoločnom hospodárení, dôvod podania návrhu a návrh rozhodnutia súdu (komu budú deti zverené a koľko má prispievať druhá strana na ich výživu).

Zverenie detí na čas po rozvode

Zverenie maloletých detí, výšku výživného a úpravu styku na čas po rozvode upravuje súd v konaní o rozvod manželstva (§24 Zákona o rodine č.36/2005 Z.z.).

ROZVOD

Rozhodovanie o podaní návrhu na rozvod je väčšinou dlhšie a náročné. Priebeh konania o rozvod je často stresujúce obdobie ako pre ženu, tak aj pre deti. V spoločnosti stále prevláda názor, že rozvod ukončí násilné správanie manžela. Keď sa manžel dozvie, že bol podaný návrh na rozvod, stáva sa, že násilie dočasne prestane a prichádzajú sľuby, že nastane zmena. Takáto zmena väčšinou trvá krátko a ako ukazujú skúsenosti žien, vo väčšine prípadov sa manžel vráti k násilnému správaniu. Zmena správania je vedomou stratégiou, od ktorej muž očakáva, že žena návrh na rozvod nepodá, alebo ho stiahne. Môže sa však stať, že manžel vystupňuje násilné správanie a vyhrážanie s cieľom, aby bol návrh na rozvod vzatý späť. Ak je dôvodná obava z ohrozenia, je lepšie s podaním návrhu na rozvod počkať na čas keď bude žena aj deti v bezpečí.

Návrh na rozvod (§ 22, § 23, § 24, § 25, § 27 Zákona o rodine č.36/2005 Z.z.), sa podáva na súd miestne príslušný podľa posledného spoločného bydliska manželov.

Zákaz vstupu do bytu (§ 76 ods.1 písm. g) Občianskeho súdneho poriadku, ďalej len O.s.p).

Ak súd nariadi manželovi alebo partnerovi, ktorý sa správal násilne, dočasný zákaz vstupu do bytu alebo domu, môže to prispieť k zvýšeniu ochrany a bezpečia ženy a jej detí. Je potrebné, aby mal súd preukázané, že bola žena a/alebo deti ohrozené násilím. Zákon umožňuje predbežným opatrením dočasne zakázať vstup do bytu alebo domu osobe, ktorá je dôvodne podozrivá z násillia. Ak manžel alebo partner poruší rozhodnutie súdu a vstúpi do bytu, má žena právo zavolať políciu. Porušenie rozhodnutia súdu je trestný čin.

Výživné a zverenie detí (§ 76 ods. 1 O.s.p.)

Návrh na predbežné opatrenie na zverenie maloletých detí a určenie výživného je možné podať na súde spravidla po odchode zo spoločnej domácnosti. Ak sa otec dieťaťa nepodieľa na starostlivosti o dieťa (finančne alebo inak, napríklad dieťaťu nič nekupuje a pod.), súd ho môže predbežným opatrením zaviazat' k plateniu výživného.

MAJETOK

Všetko čo môže byť predmetom vlastníctva a bolo nadobudnuté počas trvania manželstva patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len ako spoločný majetok, § 143 Občianskeho zákonníka č.40/1964 Zb.). Do spoločného majetku patrí aj to, čo nadobudol jeden z manželov počas trvania manželstva. Nepatria tam však veci nadobudnuté darom alebo dedičstvom, alebo veci, ktoré slúžia osobnej potrebe, alebo pri výkone povolania. Veci patriace do spoločného majetku majú manželia užívať spoločne. Rovnako majú spoločne uhrádzať náklady, ktoré je

potrebné na ne vynaložiť, alebo náklady spojené s ich užívaním a udržiavaním (§144 Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb.).

Vylúčenie z užívania bytu

Manžela, bývalého manžela alebo partnera môže súd vylúčiť z užívania bytu/domu vtedy, ak sa k žene a/alebo deťom správal fyzicky, alebo psychicky násilne. Súd o vylúčení môže rozhodnúť aj vtedy, ak existuje hrozba násillia. Dôležité je aj to, že z dôvodu násillia je ďalšie spolužitie neznesiteľné. Súd môže dočasne obmedziť užívacie právo vášho partnera, manžela, alebo bývalého manžela, ktorý sa správa násillne, prípadne ho z užívania bytu alebo domu aj úplne vylúčiť (§ 146 Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb.).

Byt, alebo dom môže byť v osobnom vlastníctve alebo v nájme. V tomto prípade je potrebné podať „Návrh na vylúčenie z užívania bytu (domu)“. Ako príloha sa prikladá kópia listu vlastníctva alebo nájomná zmluva a dôkazy o násillnom správaní manžela alebo partnera (podklady z polície, lekárske a iné odborné správy a pod.).

Spoločný majetok

Rozvodom sa ruší bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (ďalej len BSM). Po rozvode je potrebné spoločný majetok vysporiadať. Majetok je možné vysporiadať dohodou. Ak dohoda nie je možná, je potrebné podať na súd „Návrh na vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov“. Ako príloha k návrhu sa prikladá kópia listov vlastníctva, hypotekárna zmluva alebo zmluvy o pôžičkách, či poisťné zmluvy al. iné záväzky, tiež výpočet nadobudnutých hnuiteľných vecí.

Kapitola 4. ÚLOHY A TÉMY NA DISKUSIU

- 4.1 Mýty a pravdy o násilí páchanom na ženách**
- 4.2 Prečo ženy ostávajú v násilnom vzťahu?**
- 4.3 Prečo sa ženy vracajú do násilného vzťahu?**
- 4.4 Varovné signály**
- 4.5 Aktivita / Piesne o násilí**

4.1 Mýty a pravdy o násilí páchanom na ženách

Väčšina známych stereotypov nie je podchytená žiadnym prieskumom. V mnohých prípadoch sa vina a zodpovednosť kladie na obe domáceho násilia, alebo sa ich utrpenie zľahčuje. Je tu rozpor medzi faktami a názormi na túto tému, zakorenené mýty vedú k bagatelizovaniu činov páchaných zneužívateľmi, ktorí sú častokrát ospravedlňovaní a vina sa prikladá ženám.

Diskutujte na tému najrozšírenejších mýtov o násilí:

MÝTUS 1 Čo si myslíte o názore, že „Je to len bežná hádka, tí dvaja sa iba hádajú.“ alebo „ Je to domáca záležitosť.“?

(S podobným názorom sa môžeme stretnúť veľmi často. Medzi hádkou a násilím je podstatný rozdiel. Pri hádke ide o konflikt dvoch osôb, ktoré sú približne rovnako silné. V každom vzťahu je normálne a prípustné mať odlišný názor. Rozdiel medzi hádkou a násilím spočíva v nerovnosti sily a moci. V prípade násillia je prevaha moci vždy na jednej strane, takže druhá strana nedisponuje dostatočnými prostriedkami, ktoré by mohla využiť na presadenie svojej vôle, alebo na svoju ochranu. Pri násilí nejde o spor, ale o kontrolu. Hádka sa mení na násillie, keď silnejšia strana - osoba fyzicky silnejšia, ozbrojená, disponujúca financiami, zneužije svoju prevahu na presadenie svojich záujmov. Strach nedovolí žene nesúhlasiť. Muži používajú termín „hádka“ pre situácie, kedy žene nedovolia mať odlišné stanoviská od muža. Ak zľahčujeme násillie na ženách ako hádku medzi partnermi, je to posolstvo pre páchatel'ov, že to, čo robia, nie je také zlé a obetiam sa tým dáva na vedomie, že násillie netreba brať tak vážne.)

MÝTUS 2 Čo si myslíte o názore, že „Nikto by nemal zasahovať do domácich záležitostí.“ alebo „Mňa sa to netýka, násillie v rodine je súkromná záležitosť, štát by sa do toho nemal miešať.“?

(Len preto, že sa násilie odohráva doma, nič ho nerobí menej závažným alebo krutým. Nedávny britský prieskum zameraný na páchanie trestnej činnosti zistil, že najpočetnejšiu kategóriu útokov tvorí domáce násilie a 80 % násilia bolo spáchaného na ženách. Ľudia pracujúci so ženami, ktoré sú obeťami domáceho násilia si musia byť vedomí, že ide o veľmi závažnú formu šikanovania a kontroly. Domov a rodina neznamená nebeskú ochranu pre každého. Majú ženy ostať nechránené zákonom len preto, že zločin sa koná v ich vlastnom dome? Domáce násilie sa týka každého - môže postihnúť vašu sestru, priateľku, mamu, alebo kolegyniu. Nevšímavosť voči domácemu násiliu môže byť považovaná za formu jeho tolerancie. *Násilie v intímnych vzťahoch nie je len záležitosťou páru, ale aj spoločnosti a verejnosti. Násilné činy sú podľa našich zákonov trestné bez ohľadu na to, či sú páchané v rodine, alebo mimo nej, preto je povinnosťou štátu zabezpečiť ochranu týraným ženám. Ak štát, jednotlivé jeho systémy, inštitúcie a ich pracovníci tolerujú a umožňujú násilie, ak nechránia obeť, dochádza k sekundárnemu, inštitucionálnemu násiliu.*)

MÝTUS 3 Čo si myslíte o názore, že „Domáce násilie sa vyskytuje len v chudobných alebo „problémových“ rodinách.“?

(Ktorákoľvek žena môže zažiť domáce násilie, vyskytuje sa vo všetkých typoch rodiny bez ohľadu na rasu, vek alebo sociálnu vrstvu. Ženy z pracujúcej triedy viac vyhľadávajú krízové strediská, pretože často nemajú prístup k peniazom, alebo nemajú kam ísť. Neexistuje dôkaz o prevládaní domáceho násilia v danej sociálnej skupine. Niektorí muži sú násilníci voči svojim partnerkám jednoducho preto, že dlho žili

v spoločnosti, ktorá tolerovala kriminálne správanie. *Názor, že násilie sa týka len problémových rodín vzniká preto, že v niektorých skupinách spoločnosti sa násilie utajuje väčšmi, ako v iných. Pre ženy z tých skupín, kde je rozprávanie o zážitkoch s násilím veľmi tabuizované, je hľadanie pomoci ťažšie. Násilie môže postihnúť každú ženu, nezávisle od príslušnosti k sociálnej vrstve, kultúre a náboženstvu a nezávisle od veku. Rodovo podmienené násilie sa vyskytuje vo všetkých sociálno - ekonomických skupinách. Týranie žien mužmi nie je problémom, ktorý by sa dal pripísať určitému typu mužov, napríklad nezamestnaní, či psychicky chorí. K týraniu žien dochádza aj v bohatých, aj vo vysoko vzdelaných rodinách. Mnohí násilníci robia len to, čo považujú za svoje prirodzené právo na dosiahnutie dominancie nad ženami.)*

MÝTUS 4 Čo si myslíte o názore, že „Len opití, nadrogovaní muži alebo “mačovia“ sa dopúšťajú domáceho násillia.”?

(Násilníci sa nachádzajú medzi všetkými typmi mužov; niektorí z nich môžu nezainteresovaným ľuďom pripadať civilizovaní a očarujúci, čo ženám bráni, aby vyhľadali pomoc. Mnohé ženy sa totiž obávajú, že im nikto nebude veriť. Alkohol by sa nikdy nemal používať na ospravedlňovanie domáceho násillia. Často sa vníma ako spúšťač alebo vysvetlenie násillia a ženy ľahko uveria, že ich partner by ich neudrel v triezvom stave. Domáce násillie sa bežne vyskytuje aj tam, kde alkohol a drogy nie sú prítomné. Naopak, mnohí ľudia, ktorí pijú alebo užívajú drogy, sa nesprávajú násillnícky. *Alkohol nie je skutočnou príčinou násillia, môže byť len spúšťačom násillia v konkrétnej situácii. Odbúraava zábrany, čím sa zosilňujú agresívne*

impulzy. Muži, ktorí týrajú svoje ženy, páchajú násilie vtedy, keď sú opití, ale aj keď sú triezvi. Stav opitosti využívajú násilnícki muži ako argument na ospravedlnenie svojho násilníckeho správania, aby nemuseli prevziať zodpovednosť za svoje činy. Skutočná podstata problému spočíva v celkovom nerovnocennom postavení ženy a muža v rodine a spoločnosti. Je ňou zneužívanie prevahy moci mužom vo vzťahu k žene a mužmi ako skupiny vo vzťahu k ženám na úrovni spoločnosti, je ňou pretrvávajúce patriarchálnych, tradičných predstáv o postavení a role žien a mužov. Zahraničné výskumy ukazujú, že ženy, ktoré žijú s alkoholikom sa stávajú obeťou násilia päťkrát častejšie. Väčšina zneužívateľov nie sú alkoholici..)

MÝTUS 5 Čo si myslíte o názore, že, „Ona si o to koledovala / vyprovokovala / zaslúži si to / páči sa jej to.”?

(Toto je azda najkrutejší mýtus o domácom násilí. Nikto sa nedožaduje toho, aby bol zneužívaný/á - ak by sa akákoľvek forma zneužívania, bez ohľadu na príčiny, stala na ulici, ľudia by zakročili alebo zavolali rýchlo políciu. Neexistuje príčina, pre ktorú by sa násilie v domácom prostredí malo vnímať odlišne. Ženy často obviňujú samé seba za domáce násilie, ale robia to v dôsledku otrasenej sebaúcty a v dôsledku postojov spoločnosti. Neexistuje žiadne ospravedlnenie násilia či už doma alebo mimo domova. Tento postoj legitimizuje páchanie násilia v určitých situáciách, vinu za násilie pripisuje obetiam a mužov páchajúcich násilie zbavuje zodpovednosti. Násilnícki muži uvádzajú neveriteľne širokú paletu správania, prejavov a vlastností žien, ktorými podľa nich ženy provokujú ich násilnícke správanie. Argumentovanie, že obeť sama

zapríčinila násilie, je typické pre agresorov všeobecne, týmto chcú dosiahnuť, aby ich násilné správanie bolo ospravedlnené. Veľkú časť násilníkymi mužmi popisovaného správania ich manželiek však možno hodnotiť ako neutrálne správanie (ba aj pozitívne). Lenže podstatnou súčasťou kognitívneho systému násilníka je presvedčenie, že on je oprávnený posudzovať vhodnosť alebo nevhodnosť správania ženy, pričom jeho očakávania týkajúce sa „rolového“ správania muža a ženy sú veľmi tradicionalistické a ďalšie presvedčenie, že ak sa žena správa nevhodne, jej muž ju môže potrestať, aj zbiť. Ak aj žena urobí alebo povie niečo nevhodné, to nie je dôvod pre to, aby muž reagoval tak, že ženu udrie, nedá jej peniaze ... Môže zo situácie odísť, môže urobiť mnoho iných vecí a je to len jeho vec a zodpovednosť, aby svoju agresivitu zvládol bez násilia voči žene.)

MÝTUS 6 Čo si myslíte o názore, že „Ona nehovorí pravdu.“ alebo „Je to len výhovorka kvôli tomu, aby získala bývanie alebo výhody pri rozvode.“?

(Domáce násilie je obklopené mýtmi a hanbou a len málo žien by v tomto ohľade klamalo. V podstate je to jeden z mýtov, ktorý mnohým ženám bráni hľadať pomoc inde. Bývať v útulku/náhradnom bývaní nie je jednoduché. Mnohé útulky sú slabo financované a ich obmedzené kapacity sú často predimenzované. Je nepravdepodobné, že akákoľvek žena by zo seba a svojich detí urobila bezdomovcov, pokiaľ by nebola naozaj zúfalá. Nepostačujúce ubytovacie kapacity spôsobujú, že niekedy nájdenie náhradného ubytovania môže trvať viac ako rok. Nie všetky ženy, ktoré zažili násilie, sú vnímané ako „bezdomovkyne“ a „ohrozené“.

Opak je pravdou. Ženy násilie oveľa častejšie utajujú alebo bagatelizujú, ako by v tomto smere prehánali. Pravdepodobnejšie je, že násilie nikto nezverejní a neoznámí. Malé percento žien sa odhodlá bojovať a zverejniť svoju situáciu. Týrané ženy majú tendenciu mužovo násilie skôr podhodnocovať, než nadhodnocovať, dokonca muža ospravedlňovať a obviňovať seba.)

MÝTUS 7 Čo si myslíte o názore, že „Domáce násilie je následkom zažívania násilia v pôvodnej rodine, muži týrajú ženy, pretože sami v detstve zažili násilie.“?

(Mnohí muži, ktorí sú násilníci voči svojej partnerke, pochádzajú z rodín bez násilnej skúsenosti. Mnohé rodiny, v ktorých je násilie prítomné, nemajú násilníckych synov. Rodina nie je jediné prostredie formálne ovplyvňujúce správanie. V právnom, sociálnom a ekonomickom systéme spoločnosti ako celku je viac všeobecných nerovností. Samozrejme, niektorí muži, ktorí páchajú domáce násilie, môžu pochádzať z násilníckeho prostredia, ale výskumy ukazujú, že tomu tak byť nemusí. Tento mýtus slúži mužom ako zámienka pre ich vlastné násilie. Prezentujú svoje správanie ako naučené, čím ho pred sebou samým vnútorne ospravedlňujú. Prieskumy našli určitú súvislosť, avšak nie jednoznačnú spojitosť, pretože väčšina mužov, ktorí sa stali násilníkmi, nikdy neboli svedkom násilia voči ich matkám a dve tretiny mužov, ktorí boli svedkami násilia, svoje partnerky netýrajú. Muži, ktorí páchajú násilie, síce mohli v detstve zažívať násilie a vlastné zážitky s násilím sú istým „rizikovým“ faktorom, ktorý môže viesť k tomu, že sa človek správa

násilnícky, ale negatívne skúsenosti z detstva môžu viesť aj k odmietavému postojovi voči násiliu. Zážitky z detstva majú teda rôzne následky. Niekedy môžu síce násilnícke správanie vysvetliť, ale nikdy ho nemôžu ospravedlniť.)

MÝTUS 8 Čo si myslíte o názore, že „Niektoré ženy sú závislé na násilných a zneužívajúcich mužoch a majú „rady násilie“, samy si vyberajú partnerov, ktorí ich týrajú.“?

(Niektoré ženy, ktoré odišli z násilného vzťahu a musia sa s ním aj následne vyrovnávať, sú náchylnejšie na vzťahy s násilnými mužmi ako iné ženy. Polícia čoraz častejšie zaznamenáva „sériových násilníkov“. Sú to muži, ktorí idú z jedného násilného vzťahu do druhého a zvyčajne vyhľadávajú zraniteľné ženy. Zdá sa, že niektorí muži by mohli byť „závislí“ na násilnom správaní voči ženám. Tento mýtus nezohľadňuje komplexnosť pôsobenia moci a kontroly v rámci domáceho násilia a čo je horšie, podceňuje dopad a účinky na ženy žijúce s domácim násilím. Tento mýtus je aj úzko spojený s názorom, že týrané ženy sú masochistky. Táto domnienka presúva vinu za násilnícky vzťah na ženu. Neexistuje však žiaden vedecký dôkaz, ktorý by potvrdzoval, že existuje taký typ žien, ktorý sa úmyselne vystavuje násiliu. Žiadna žena nechce, aby ju niekto bil, znásilňoval, alebo ju zavraždil. Na začiatku vzťahu tyraní obvykle nepoužívajú násilne prostriedky, takže žena nevie, s kým má do činenia. Takmer nepozorovane sa potom „rytierska ochrana“ mení na kontrolujúceho muža, intenzívna zaľúbenosť prechádza do prudkej žiarlivosti, postoj typu „som do teba zaľúbený“ sa mení na „mám právo na teba i tvoje telo“. Až po určitom čase spolužitia sa u

zneužívateľa začínajú objavovať násilnicke sklony. Jednotlivé prejavy takéhoto správania sa veľmi ťažko identifikujú. Laik len s ťažkosťami pozoruje, kedy sa začína zneužívanie moci, kontroly a útlaku.)

MÝTUS 9 Čo si myslíte o názore, že „Muži týrajú svoje ženy preto, že nedokážu svoje city prejavit' iným spôsobom.“?

(Násilné činy v súkromnej sfére sa vo všeobecnosti chápu ako afektívne konanie - muž jednoducho niekedy „vybuchne“, pretože vraj nevie so svojimi citmi inak zaobchádzať. Tento argument však prehliada skutočnosť, že muži ani v stave silného afektu neudrú svojho šéfa, svoju ženu však často áno, z toho vyplýva, že ich násilné konanie je spravidla výberové. Potvrdiť emocionálnu bezmocnosť mužov ako vysvetlenie mužského násillia, znamená akceptovať výhovorky zneužívateľov a dávať im status dokázanej pravdy. Jedná sa o presne premyslené konanie, obeť si vyberajú. Muži, ktorí sa uchylujú k násilliu, v skutočnosti presadzujú svoju moc, nekonajú na základe bezmocnosti.)

**Pravdou je, že niektorí muži sú násilní voči svojim partnerkám a niektorí nie sú.
Problémom je, že spoločnosť už veľmi dlhú dobu dovoľuje násilné správanie v rodine.**

4.2 Prečo ženy ostávajú v násilnom vzťahu?

Zamyslite sa nad touto otázkou a pokúste sa nájsť vysvetlenie.

Dôvodom, prečo ženy na celom svete ostávajú v domácnosti, kde je na nich páchané násilie, určite nie je fakt, že by im vyhovovalo týranie, ale patria sem najmä:

- ekonomická závislosť - žena často nemá vlastný príjem, byt, nemá kam odísť s deťmi,
- strach z budúcnosti - žena sa obáva toho, čo sa stane, keď odíde od partnera, čo bude sama robiť, čo bude s deťmi, ako partner na jej zámer odísť zareaguje, ako sa bude na to pozerat' okolie a podobne,
- vedomie o nedostatočnej legislatíve a o chýbajúcom systéme pomoci,
- tradičný obraz o role ženy - žena má žiť pre druhých, má zodpovednosť za citovú klímu v rodine, nesie vinu za nefunkčnosť rodiny, žena má potlačovať vlastné potreby v prospech rodiny,
- viera ženy, že sa muž zmení,
- tlak okolia, ktorý ženu vlastne obviňuje, stavia do pozície, že je za to vinná ona,
- špecifický emocionálny vzťah ženy k násilníkovi označovaný ako štokholmský syndróm,
- nedôvera k polícií,
- pocit hanby,

- strach z nepochopenia okolím, keď zneužívateľ pôsobí na verejnosti ako „vzorný manžel“, či človek v „dobrom postavení“.

Hľadať pomoc alebo hovoriť nahlas o násilí vo vzťahu je veľmi ťažké. V našej kultúre sú ženy vnímané ako osoby zodpovedné za emocionálnu rovnováhu rodinného života. Ak sa veci nedaria, ženy majú strach, že je to ich chyba a budú považovať neúspech za ich vlastné zlyhanie.

PREBERANIE ZODPOVEDNOSTI ZA NÁSILIE VO VZŤAHU

Prieskum zaoberajúci sa otázkou, prečo ženy ostávajú tak dlho v násilnom vzťahu s mužom poukazuje na to, že ženy často preberajú zodpovednosť za mužovo násilníctvo. Krízové centrá často počujú ženy vyslovovať nasledujúce názory, ktoré signalizujú, že sa považujú byť zodpovedné za násilie, ktorým trpia ony a aj ich deti:

- „Ak ostanem, môžem ho zachrániť/pomôcť vyriešiť jeho problém.“ (Odvoláva sa na etiku záchrany).
- „V skutočnosti to nie je jeho vina - je chorý/nevyrovnaný/pod tlakom.“ (Páchatel je stavaný do pozície obeť).
- „Možno to nie je až také zlé, mala by som si na to len zvyknúť.“ (Odmietanie zranení).
- „Je to pravdepodobne moja vina, že sa stáva násilníckym.“ (Sebaobviňovanie obeť).
- „Nevedie žiadna cesta von/žiadna iná možnosť.“ (Odmietanie voľby).
- „Bolo by nesprávne opustiť ho. Mala by som sa držať pri ňom.“ (Odvolávanie sa na oddanosť).
- „Stále mi na ňom záleží, stále ho milujem.“ (Odvoláva sa na city).
- „Nemôžem vziať deti preč od otca.“ (Odvoláva sa na sociálnu povinnosť).

STRACH Z ODCHODU

Popri sociálnych a emocionálnych nátlakoch na zotrvanie vo vzťahu ženy pociťujú praktický a emocionálny strach z odchodu:

STRACH Z HANBY

- Len málo ľudí prijme predstavu, ako polícia odváža ich partnera preč pred zrakom susedov.
- Ženy často radšej „kričia ticho, aby susedia nič nepočuli“, aby sa vyhli pocitu viny a hanby, ktoré sú s domácim násilím spojené.
- Pre mnoho žien je ťažké priznať aj pred priateľmi a rodinou, že sú obeťami násilia.

STRACH Z ODPLATY NÁSILNÉHO PARTNERA

- Ide o logickú odpoveď a/alebo spôsob o prežitie. Štatistiky a prax ukazujú, že žena je vo väčšom ohrození násilného útoku práve potom, čo opustí svojho partnera.
- Násilný muž sa môže vyhrážať zabitím žene a/alebo jej deťom, aby zabránil žene v odchode.

STRACH O ODVEDENIE DETÍ

- Toto môže použiť muž ako hrozbu v prípade, že ho žena chce opustiť.
- Prežívanie hanby a nízka sebaúcta môžu podlomiť jej vieru, že je dobrou matkou a partnerkou.
- Predstava, že bude deti vychovávať sama, bez partnera, je skľučujúca.

STRACH Z NÁHLEHO VYTRHNUTIA DETÍ ZO ŠKOLY A DOMOVA

- Hlavným dôvodom, prečo ženy ostávajú v násilnom vzťahu je starosť o blaho detí.
- Často sú to ženy a deti, kto ostane bez domova, pretože aj ak žena preruší vzťah, hrozby nevymiznú.
- Nikomu sa nepáči predstava skrývania v krízovom centre, počas čakania na presťahovanie, so strachom, že bude nájdená, sťahovanie detí z domu, od ich hračiek, priateľov, školy, alebo domácich zvierat.

STRACH Z FINANČNEJ TIESNE

- Odchod alebo odlúčenie od partnera môžu znamenať dramatickú stratu príjmu. Žena môže stratiť prácu ako dôsledok odlúčenia. Starostlivosť o dieťa nie je ľahko dostupná a nie je lacná.
- Ženy často nevedia, že majú nárok na peniaze najmä vtedy, ak boli roky finančne závislé na svojom partnerovi.

STRACH Z DLHOTRVAJÚCEHO ŽIVOTA BEZ DOMOVA

- Odchod od partnera môže znamenať stratu domáceho majetku a komunity.
- Je ťažké získať ubytovanie v azylovom dome. Centrá nie sú dostatočne vybavené a sú ťažko prístupné.
- Rodiny môžu žiť v azylovom dome niekoľko mesiacov predtým, než sa presťahujú na nové miesto. Predstava usadenia sa v novom dome, v novej lokalite a spoločnosti je často desivá.

4.3 Prečo sa ženy vracajú do násilného vzťahu?

Zamyslite sa nad touto otázkou a pokúste sa nájsť vysvetlenie.

Žena si sama musí vytvoriť svoj vlastný časový režim v procese získavania kontroly nad svojim životom.

Žena sa vracia do násilného vzťahu z viacerých praktických dôvodov:

- Je náročné byť v úplnom bezpečí od násilného ex-partnera. Mnohé ženy sa vracajú, pretože neveria, že sa môžu oslobodiť od hrozby násilia.
- Nátlak na udržanie rodiny pohromade. Žena je ochotná dať mužovi druhú šancu, najmä ak on sľúbi, že sa to už nebude opakovať.
- Nie je ľahké byť osamote, najmä ak vlastná sebaúcta je dosť nízka. V našej spoločnosti sa hľadí na matky bez partnera negatívne. Pre mnoho žien je náročné prekonať problémy osamote, najmä ak sa k nim nedostane podpora, ktorú potrebujú.
- Finančná tieseň je dôležitý dôvod, pre ktorý sa ženy vracajú do násilného vzťahu.
- Niektoré ženy sú donútené vrátiť sa do vzťahu za svojimi deťmi.
- Oddanosť detí môže byť rozdelená a tak veria, že je lepšie, ak rodičia žijú spolu.
- Láska a oddanosť k násilníkovi zohrávajú dôležitú rolu v rozhodovaní sa ženy, ktorá žije v domácom násilí.

4.4 Varovné signály

Prediskutujte v skupine skúsenosti s jednotlivými prejavmi varovných signálov:

Existujú spoločné črty zneužívateľov, ktorí sa správajú násilnícky, ich poznanie nám môže pomôcť odhaliť potenciálneho násilníka, ktorý sa môže prejavovať tým, že:

- trvá na príliš rýchlom zblížovaní sa vo vzťahu,
- nerešpektuje partnerkine hranice,
- správa sa nadmieru vlastnícky alebo žiarlivo,
- uráža vzhľad a osobu partnerky,
- nepreberá zodpovednosť za svoje konanie,
- obviňuje druhých za svoje zlyhanie alebo ťažkosti,
- v minulosti niekoho zbil,
- viní partnerku z predchádzajúceho vzťahu za jeho zlyhanie,
- vyrastal v rodine, kde sa vyskytovalo zneužívanie a násilie,

- má striktné stereotypné názory na úlohy pohlaví,
- trvá na tom, aby sa partnerka vzdala svojich aktivít vo voľnom čase,
- nechce, aby partnerka trávila čas so svojou rodinou alebo priateľmi,
- zdá sa byť príliš dobrý na to, aby bol reálny,
- častuje druhých tvrdými urážlivými poznámkami,
- stráca sebakontrolu a je impulzívny.

Ktorýkoľvek z týchto signálov sám o sebe ešte nemusí byť znakom potenciálneho násilného správania. Je však dôležité neignorovať „varovné signály“. Je potrebné nechať si čas na dôkladné spoznanie partnera. Tieto signály by mali byť hlavne témou na diskusiu v rámci preventívnych aktivít realizovaných v záujme zlepšovania a vytvárania kvalitnejších a hodnotnejších partnerských vzťahov.

4.5 Aktivita: Piesne o násilí¹

Cieľ aktivity:

Aktivita má podnietiť uvažovanie študentov a študentiek nad problematikou násilia páchaného na ženách, aby mali možnosť vyjadrovať svoje názory a diskutovať o nich s ostatnými členkami/členmi skupiny – aktivita by mala plynule prejsť do diskusie o násilí páchanom na ženách v párových vzťahoch – o jeho výskyte, príčinách, znakoch, dôsledkoch, o rizikových faktoroch, o tom ako rozoznať to, či násilie je alebo nie je prítomné v danom vzťahu a hlavne o možnostiach pomoci.

Zvýšiť empatiu a sebavedomie na zaujatie postoja proti násiliu.

Čas:

cca 1 hodina (podľa počtu študentov a študentiek, podľa priebehu diskusie až 1,5 hodiny)

Pomôcky:

- Piesne (mp3, videoklipy, texty – pôvodné + preklad), prehrávač (PC), dataprojektor (v prípade premietania klipov piesní),

¹ publikácia Unicef – S každým dieťaťom sa ráta, str. 80

- materiál na výrobu plagátov (výkresy, farbičky, nožnice, písacie potreby, prípadne obrázky z časopisov, časopisy, články z časopisov alebo ich titulky o násilí – vystrihovanie, dotvorenie plagátov a pod.)

Postup:

- 1) Predstaviť študentom a študentkám o čo v aktivite pôjde.
- 2) Pustiť ukážky piesní (1pieseň / cca1 minúta) – 4 *minúty*. Študenti a študentky sa rozdelia do skupín podľa toho, akú pieseň si vybrali (4 piesne – 4 skupiny).
- 3) Každá skupina dostane text svojej piesne (originál aj preklad) a materiál na výrobu plagátu.
- 4) Facilitátorky vysvetlia študentkám a študentom „zadanie“ – dôležité zdôrazniť, že pracuje celá skupinka, pôjde o skupinovú prácu založenú na diskusii. Vzhľadom k závažnosti témy je ale potrebné povedať, že sa zapájajú len do tej miery, pokiaľ sa v tom cítia bezpečne a dobre. Nikto nesmie cítiť, že je prinútený, aby odhalil viac, ako sám/sama chce – *práca v skupine 20 – 30 minút*.
 - a. Prečítajte si text a diskutujte o jeho obsahu.
 - b. Skúste graficky znázorniť o čom je pieseň, ktorú ste si vypočuli – vytvorte plagát.

- c. Porozmýšľajte nad tým (ak je to možné pokúste sa to zachytiť na plagáte, ak nie, odpovede si napíšte na papier) :
- I. Ako by ste sa cítili na mieste hlavnej aktérky?
 - II. Čo by ste robili / mohli robiť na jej mieste?
 - III. Aké formy pomoci poznáte, kde by mohla nájsť pomoc?
 - IV. Ako by ste jej vedeli pomôcť vy?
- 5) Počas práce študentov a študentiek sa facilitátorky medzi nimi pohybujú, odpovedajú na prípadné otázky a pod.
- 6) Po uistení sa, či každá skupinka skončila prácu, pokračuje aktivita prezentovaním prác skupín - skupinka príde dopredu a prezentuje svoj plagát – *prezentácia od 5 do 10 minút*.
- a. Pustíme pieseň ako „podmaz“ a jeden/jedna zo skupinky číta text piesne.
 - b. Následne skupinka prezentuje svoj plagát a odpovede na otázky – prezentovať môžu všetci zo skupiny alebo jeden/jedna, s tým, že ostatní ho/ju budú dopĺňať.
 - c. Facilitátorky navádzajú diskusiu vzhľadom k odpovediam, k atmosfére v skupine a pod.
- 7) Na záver prostredníctvom diskusie zhrnúť základné informácie – čo si zapamätali? – vytvoriť „celky“ – čo je násolie? Aké ma formy? Ako prebieha – cyklus? Mýty. Dôsledky. Pomoc a pod.

Záujmové združenie žien MYMAMY
Prešov
2011